

Plan og styringssystemer

Hamar kommunestyre
16/11-2011

åpenhet mangfold trivsel

Hamar kommune

Dagens tema

- Kunnskap om kommuneplanen og kommunens styringssystem
- Kunnskap om kommunens budsjett og økonomiprosesser
- Kommuneøkonomisk innsikt
- Økonomireglementet
- Forståelse for økonomiske rammebetingelser.

«Vi kom ikke hit for å frykte fremtiden. Vi kom for å forme den.»

Hva er status

- Driften går i balanse – betyr at vi ligger i forkant av mange andre
- Det betyr at vi har ressurser til å møte fremtiden
- Kvaliteten på tjenestene fremstår i undersøkelser som god til dels meget god
 - Skolene bra i elev-/foreldreundersøkelser har kontroll over driften
 - Barnehagene scorer bra blant foreldrene og har god kontroll over driften
 - Barnevernet er i rute og det gjøres en god lederjobb i B&F
 - PO har utfordringer i hjemmebasert, men jeg synes det ser ut til at tilbakemeldingene fra brukere mv. er god
 - TDA jobber bra – har noe som krever innsats i forholdet til Stange og Eiendom
 - Byggesak klarer å levere
 - Planavdelingen har levert et vell av planer, nå må det gjennomføring til
 - Servicekontoret scorer fortsatt best i fylket og blant de ti beste i landet av forbrukerrådet.
 - Levekår har gjennomgående styring og kontroll.
- Det betyr at alle enheter løser dagens oppgaver på en god måte.
- **Spørsmålet er hvilke utfordringer står vi overfor og hvordan kan vi løse dem???**

Dagbladets kommunebørs

<http://www.dagbladet.no/kommuneborsen/vis/0403>

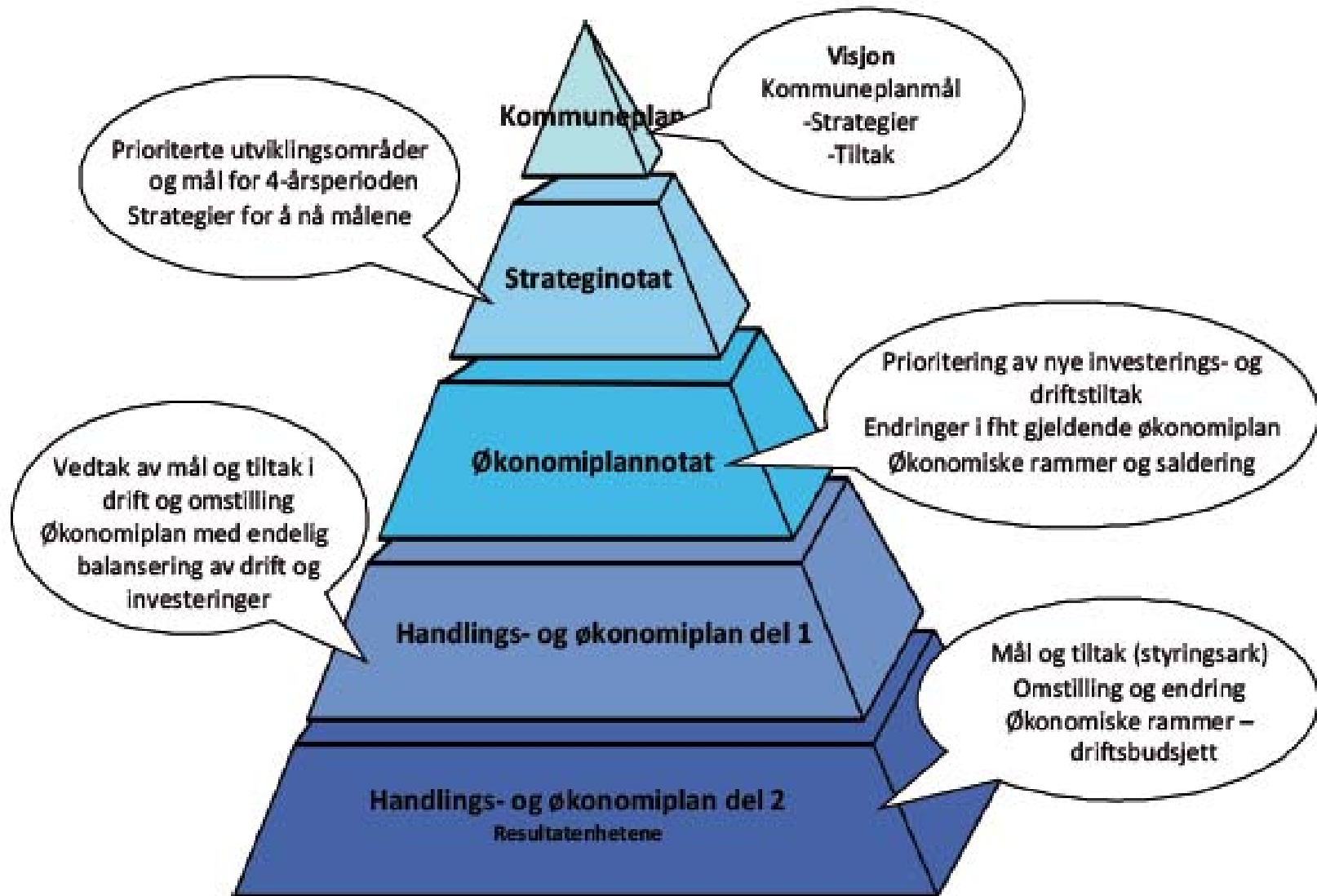
Hamar

- Beste skolekommune:
- Best kommunehelsetilbud:
- Best økonomisk styring:
- Best på barnehage:
- Best på trivsel og helse for familier :
- Best SFO:
- Her er det best å jobbe:
- Her er det best å være småbarnsforeldre:
- Her er det best å være ungdom:
- Nasjonale prøver:
- Norges beste kommune :
- Norges billigste kommune:
- Ressurser, resultater og mobbing:
- Her er det best å bli gammel:

[Se kommunebørsen for Hamar](#)

Styringssystemet vårt

Planlegging som styringsverktøy

åpenhet mangfold trivsel

Hamar kommune

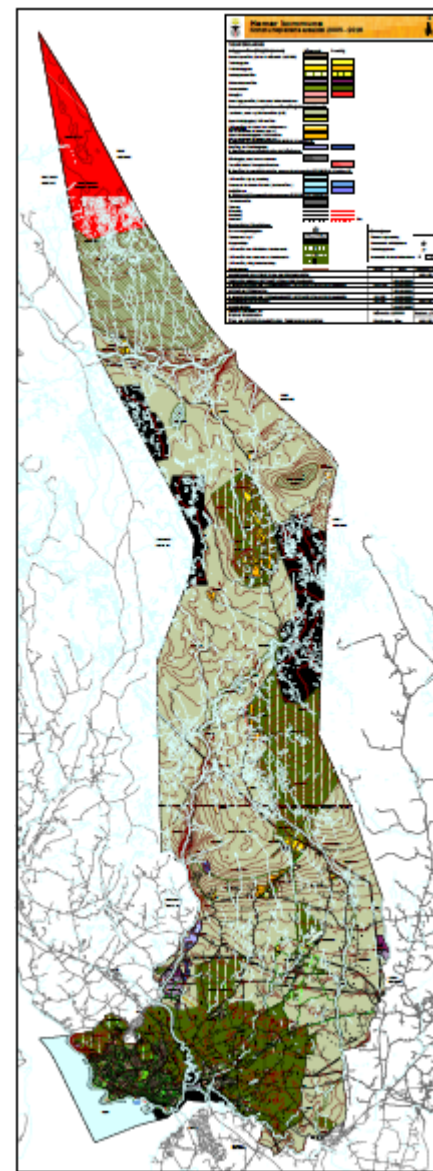
Kommuneplanlegging

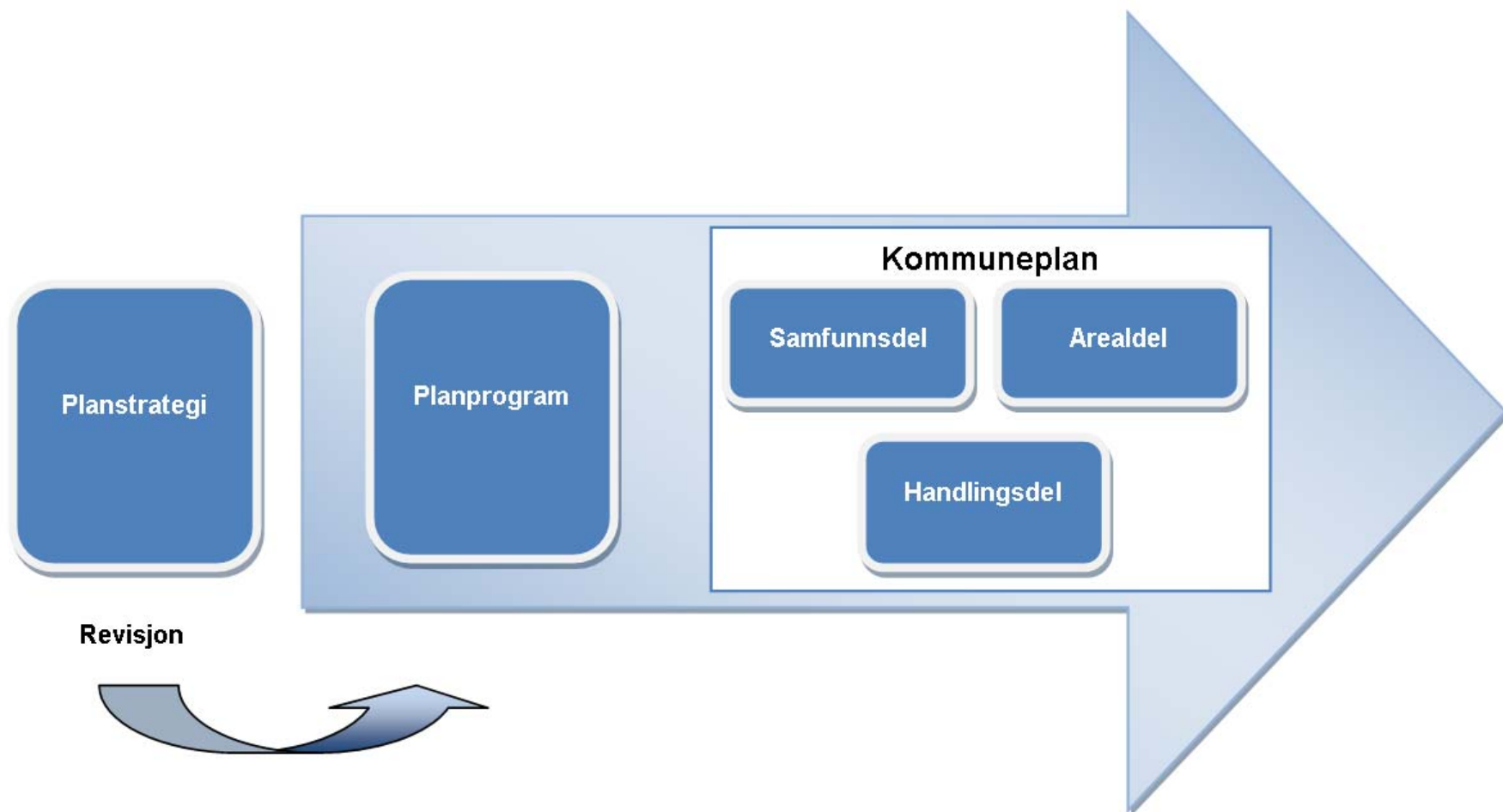
Samfunnsdel
Kommuneplan 2010 – 2022

åpenhet mangfold trivsel

Kommuneplanlegging

Samfunnsdelen

- Skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier (**politikkutforming**)
 - Kommunen som samfunn
 - Kommunen som organisasjonen
- Gir grunnlag for prioriteringer i arealdelen
- *En god samfunnsdel er styrende og gir forutsigbarhet*

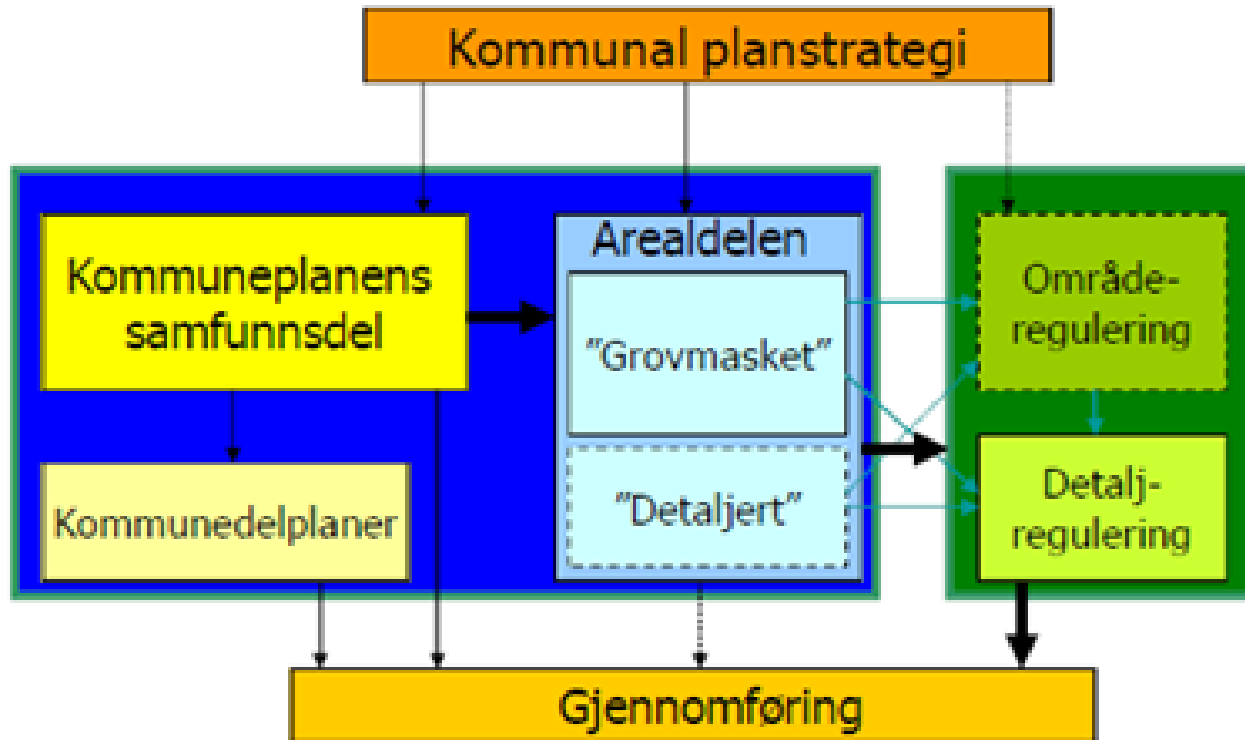

Arealplanen

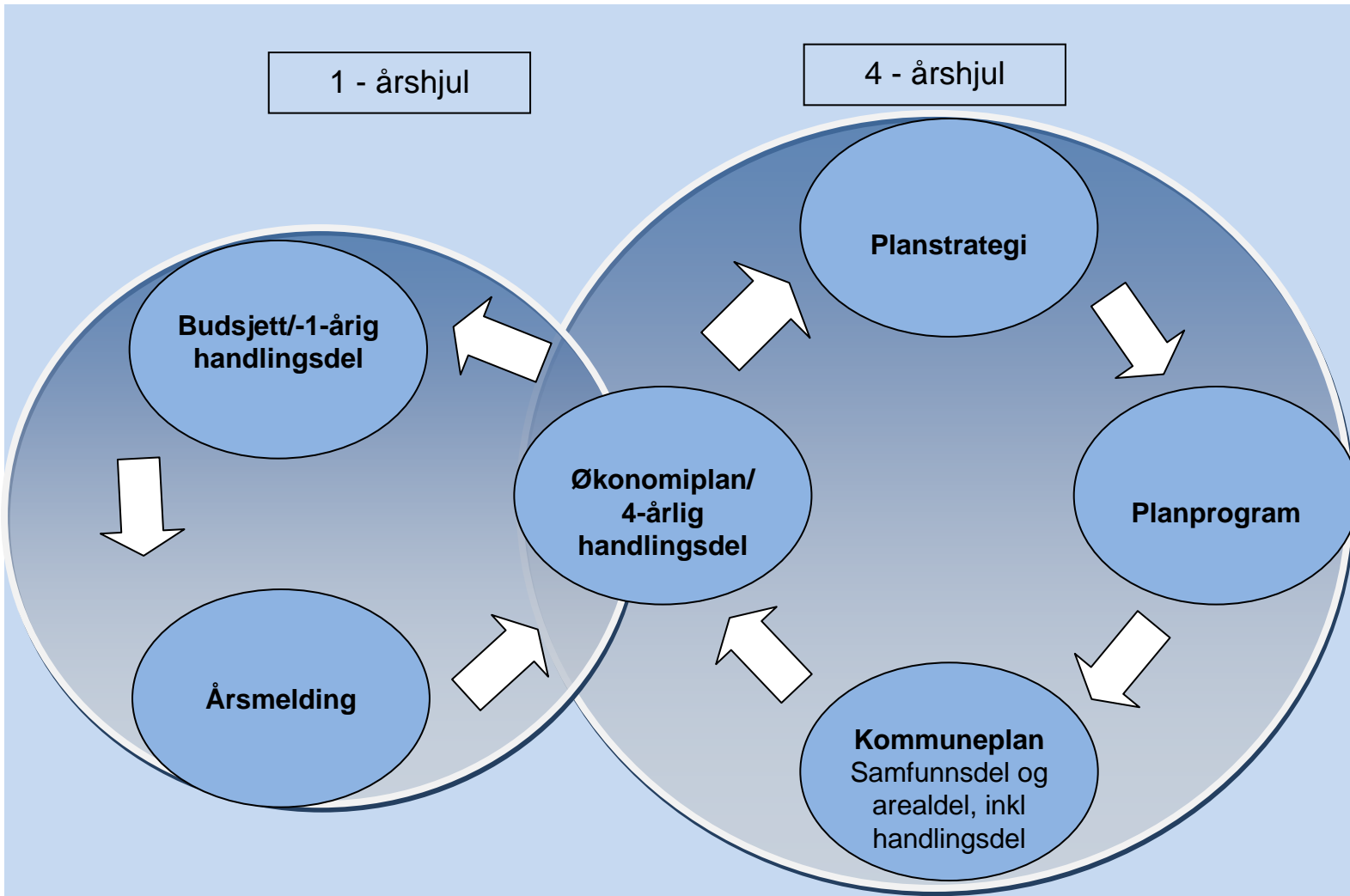
- Arealdelen viktig del av kommunens langsiktige planlegging.
 - Den skal ivareta kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver.
 - Arealdelen skal samordne viktige behov for utbygging og vern.
- Eks: Byggeområder for bolig og næring og områder som krever å forvaltes på bestemte måter pga biologisk mangfold, vern, ras- eller flomfare, kulturminner og friluftsliv.
- Kommunene er gjennom loven pålagt å følge opp retningslinjer og mål som statlige organer og fylkeskommunen pålegger.

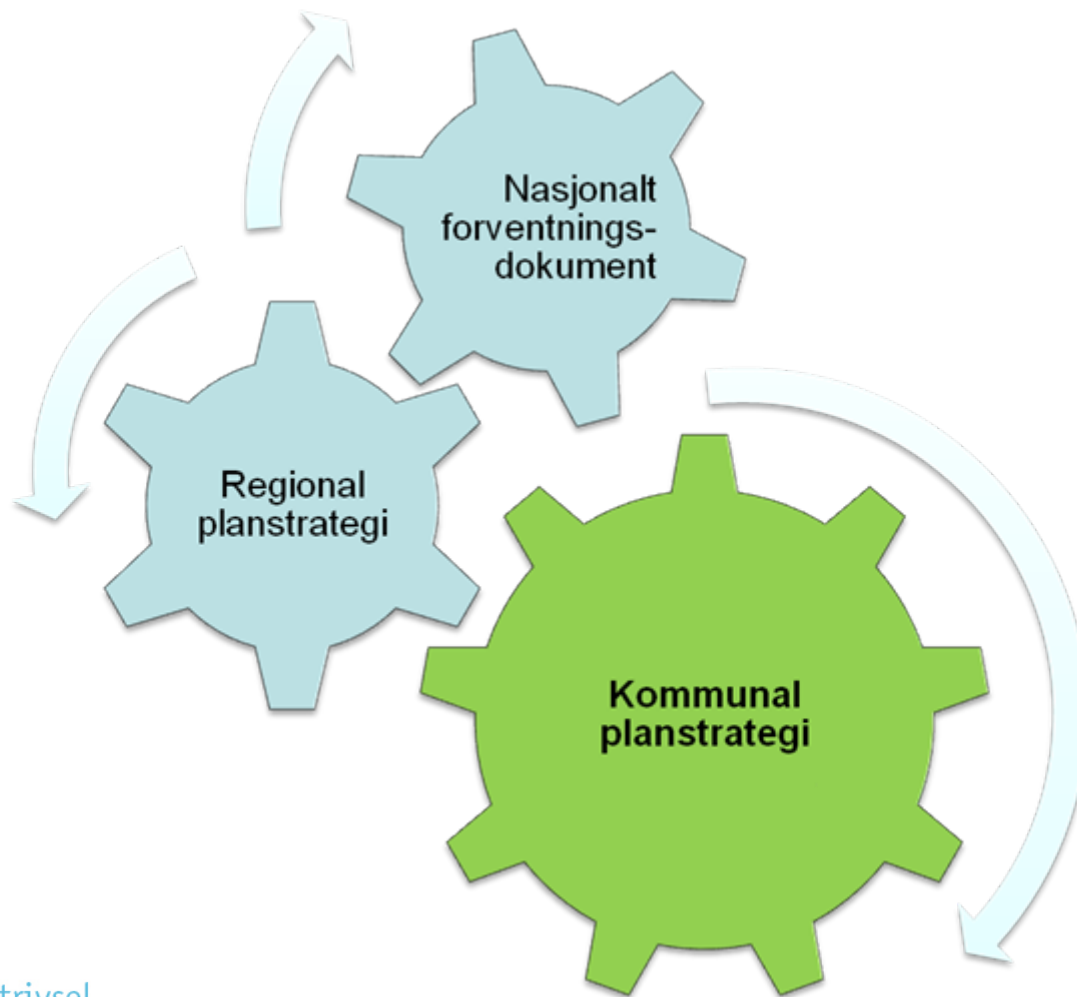
Plansystemet

Planleggingshjulet

Et sammenhengende nasjonalt plansystem

Planstrategi – en mulig disposisjon

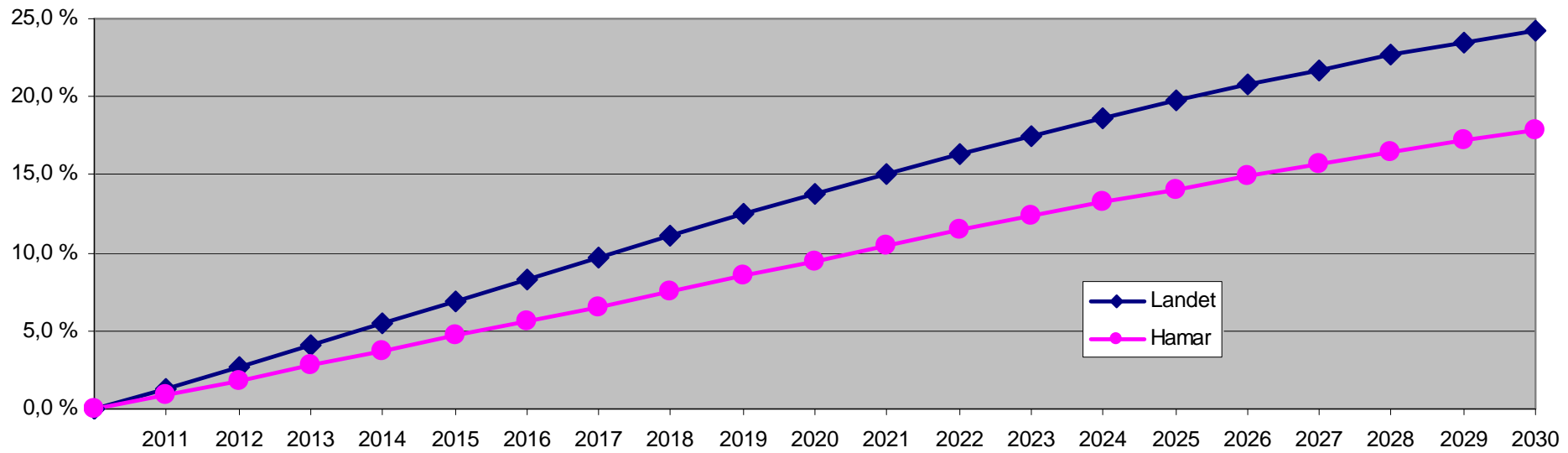
1. INNLEDNING/OM
PLANPROSESSEN
2. PLANSTATUS OG
PLANEVALUERING
3. BEFOLKNINGSUTVIKLING
4. UTDANNING OG KOMPETANSE
5. NÆRING OG
ARBEIDSPlassER
6. FOLKEHELSE/LEVEKÅR
7. MILJØUTFORDRINGER
8. LANGSIKTIG AREALBRUK
By og tettstedsutvikling
Boligområder
Næringsområder
Fritidsbebyggelse
Landbruksarealer
9. REGIONAL SAMHANDLING
10. NASJONALE
FORVENTNINGER OG
REGIONALE FØRINGER

11. FORSLAG TIL VEDTAK (POLITIKK)

- Videreføring eller rullering av kommuneplan (samfunnsdel og arealdel)?
- Hvilke plantema skal håndteres i kommuneplan?
- Hvilke plantema skal håndteres i egne planer?
- Hvilke plantema bør håndteres interkommunalt/regionalt?

Befolkningsveksten

Forventet befolkningsvekst (SSB alt. MMMM) fra 1/1-2011

1100 personer frem til 2015 ytterligere 1100 frem til 2020
Vi skulle hatt ca 900 personer flere om kommuneplanens
mål var nådd

Ser vi noen utfordringer med den veksten prognosen angir?

- Vi har hatt reserver på infrastruktur
- Befolkningsveksten har derfor vært ”gratis”
 - Hva fremover – er den fortsatt ”gratis”
- Hvem er det som kommer til oss?
 - Mange nye landsmenn – uten dem nedgang i folketallet
 - Aldersgrupper
- Har vi arbeid til dem eller blir vi primært soveby for Oslo?

Utviklingen i barnehagebarn

	2011	2012	2013	2014	2015	2012-15	2016	2017	2018	2019	2016-19
0 år	11	7	7	7	7	28	6	5	3	4	18
1-5 år	48	33	35	52	28	148	36	32	33	28	129
0-5 år	59	40	42	59	35	176	42	37	36	32	147

Frem til 2015 trengs ca 10 nye avdelinger – betyr investeringer på 80 - 100 mill
 Frem til 2019 trengs ytterligere ca 10 avdelinger – betyr investeringer på ca 100 mill

Dersom dette blir realiteten krever det ca 15 mill netto drift 2015
 og ytterligere 15 mill i 2020. det er ikke avsatt en krone.

Det kan bli over 25 avdelinger): 37,5 mill

Hva skjer med barnehagene

- Vi vil fortsatt trenge volumøkninger innenfor barnehagene
- Endring i antallet barn
- Nedlegging av familiebarnehager
- Nedlegging av private barnehager ?
- Betydelig økte krav til kvalitet
- Endret kvalifikasjonskrav til ansatte
- Endret struktur på barnehagene – vil det tvinge seg frem??

Nye barn i skolepliktig alder 2015

	Antall per 1/1-11	2011	2012	2013	2014	2015	2012-15
6-12 år	2234	-6	34	23	25	25	107
13-15 år	1030	-3	1	14	-18	30	27
6-15 år	3264	-9	35	37	7	55	134

Vil sette press på skoleutbygging, men avhenger av hvor bosettingen blir. Det er satt av 30 mill til interkommunal skole Stafsberg i 2014. Men hva gjør Ringsaker??

Nye barn i skolepliktig alder 2020

	2016	2017	2018	2019	2016-19
6-12 år	45	42	52	44	183
13-15 år	-14	20	-21	27	12
6-15 år	31	62	31	71	195

Hvor stor er kapasiteten vår fremover når økningen fra 2011 – 2019 er på 329 elever???

Det kan betyr økte utgifter med ca 15 mill. Det er ikke satt av midler

Nye utfordringer skole

- Må vi bygge ny skole?
- Må vi bygge ut eksisterende skoler – Rollsløkka og Greveløkka?
- Hva med Solvang?
- Håndterer skolen elevene på en slik måte at frafallet i videregående reduseres?
- Hvordan klarer vi å gi elevene kunnskaper og verdier til å møte fremtidens krav og forventninger?

De eldre gruppene

	Antall per 1/1-11	2011	2012	2013	2014	2015	2012-15	2016	2017	2018	2019	2016-19
67-79 år	2897	72	112	172	166	159	609	165	142	66	135	508
80-89 år	1571	-50	-41	-35	-42	-53	-171	-27	-43	-3	-10	-83
Over 90 år	287	24	21	10	10	-3	38	-11	-4	-1	2	-14

Hva betyr det at antallet store brukere av tjenester reduseres med 133 til 2015

Hva betyr det at antallet store brukere av tjenester reduseres med ytterligere 100

Hvordan vil utviklingen under 67 bli??

åpenhet mangfold trivsel

Hamar kommune

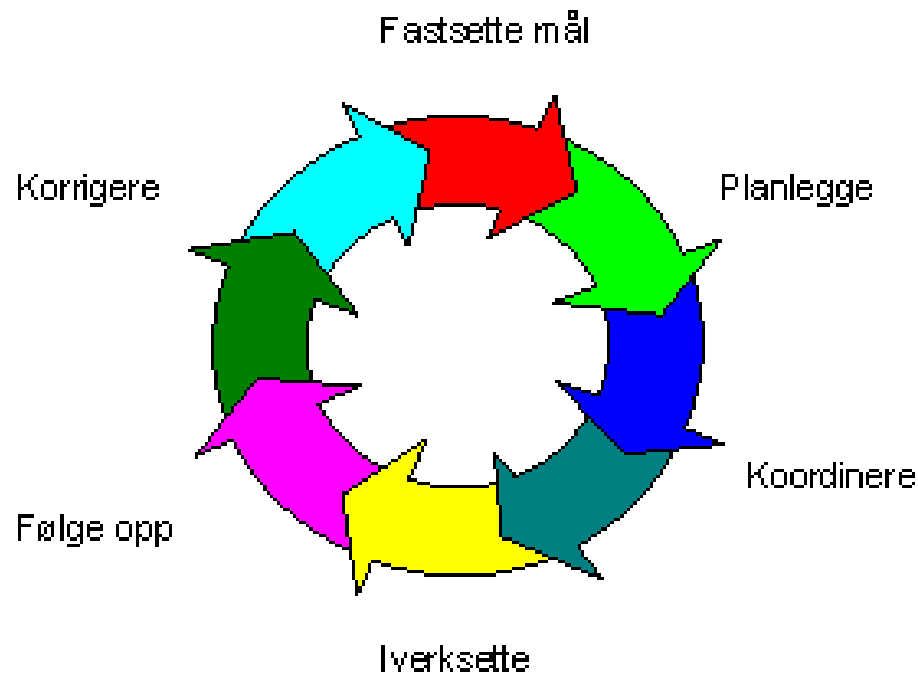
Hva betyr det??

- Har det noen betydning for prioriteringene at antallet eldre over 80 år reduseres med 133 personer i 2015?
- Har det noen betydning at antallet eldre over 80 år reduseres med ytterligere 97 i 2019?
- Har det noen betydning at antallet personer mellom 67 – 79 øker med 600 i 2015 og ytterligere 508 i 2019?
- 2/3 av pleie og omsorgs budsjett til yngre grupper

Øvrig befolkningsammensetning

	Antall per 1/ -11	2011	2012	2013	2014	2015	2012-15	2016	2017	2018	2019	2016- 19
16-19 år	1449	-11	-7	-14	39	-21	-14	14	-6	10	-1	17
20-29 år	3427	136	50	57	1	36	280	30	-1	2	-9	22
30-39 år	3344	-4	10	43	70	61	180	65	74	88	69	296
40-49 år	3933	-7	59	47	14	-21	92	-23	-38	10	-16	-67
50-59 år	3972	57	-49	-25	-23	-15	-55	23	39	-4	50	108
60-66 år	2769	trivsel	30	-60	-21	45	-15	-40	1	52	-47	-34

Økonomistyring – Økonomiplan, budsjett og regnskap

Styring via økonomiplan og årsbudsjett

- Kommunen styres gjennom årlige bevilgninger, og økonomiske planer med en tidshorisont på 4 år
- Budsjettet og økonomiplanen er rettet mot de inntektene kommunen forventer å motta og hvordan midlene fordeles på de ulike enhetene og aktiviteter
 - Kommuneloven sier direkte «Årsbudsjettet er en bindende plan for kommunenes inntekter i budsjettåret og anvendelsen av disse»
- Det er formannskapet som legger frem forslag til budsjett og økonomiplan for kommunestyret.
- Det er viktig at man i det politiske arbeidet legger stor vekt på det handlingsrommet eller mangel på slik de folkevalgte har

Mer om økonomistyring

- Det leveres gjennom året rapporter som angir om ressursbruken er i samsvar med budsjett.
 - Hos oss legges det frem månedsrapport for meg. mKun økonomi
 - Dersom negative avvik skal enhetene an vise hvordan de skal dekke dem inn.
 - For de folkevalgte legges det frem tertialrapporter – med økonomi, kvalitet på tjenester, volum på tjenester, utfordringer man ser resten av året og det som kan ventes i årene fremover.
- Årsregnskap legges frem 15.februar årsberetning fra administrasjonen og revisjonsberetning
- Det har vært vurdert å gå over til et mer **resultatorientert** regnskapssystem.

Andre prinsippet i regnskapssystemet

- Inntekter og utgifter periodiseres etter **anordningsprinsippet**
- Det stilles opp en **driftsdel** og en **investeringsdel** (se figur neste foil)
 - Begge skal være i balanse i økonomiplan og budsjett
 - Driftsdelen kan enten gå med underskudd (merforbruk) eller med overskudd (mindre forbruk)
- **Driftsunderskudd** må dekkes opp i påfølgende år etter spesielle regler (ordinært de to første årene)
- **Bruttoprinsippet** gjelder for regnskapet. I budsjettet kan det lages nettorammer til etatene
 - Førings i overensstemmelse med «god kommunal regnskapsskikk»

Budsjettet/regnskapet består av to deler:

• Driftsbudsjett

1. Alle løpende inntekter og innbetalinger i året.
2. Løpende inntekter og innbetalinger avsatt i tidligere budsjettperioder som planlegges anvendt i årsbudsjettet.
3. Anvendelsen (bruken) av midler som er nevnt i punkt 1 og 2.
4. Det inngår også avskrivninger uten resultat effekt

• Investeringsbudsjettet

1. Bruk av lånemidler.
2. Inntekter og innbetalinger knyttet til investeringer
3. Øvrige inntekter og innbetalinger som ikke er løpende.
4. Tidligere avsatte innbetalinger.
5. Rammer for utlån, forskuttering og tiltak av investeringsmessig karakter dekkes inn ved inntekter som nevnt under punkt 1-4.

Driftsmidler kan overføres til investeringsregnskapet, men ikke motsatt

Balansekravet

- Resultatet fra driften være stort nok til å dekke driftsutgifter inklusive renter og avdrag. Dessuten skal det dekke:
 - Avsetninger av ubrukte midler i driftsdelen som er øremerket bestemte driftsformål
 - Tidligere års underskudd (merforbruk)
 - Eventuelt andre avsetninger som ansees nødvendige av hensyn til god kommunal økonomiforvaltning
- Netto driftsresultat sier noe om den økonomiske balansen og er: Årets driftsresultat etter renter og avdrag er betalt. Det gir uttrykk for hva som er til disposisjon for avsetninger og investeringer.
- Over tid bør den for kommunesektoren utgjøre om lag 3 pst.

Årsbudsjettet i kommunene og Hamar

- Budsjettet i Hamar er satt opp i en grov form. Det vedtas et rammebudsjett, basert på nettotall
 - Det betyr at enhetene også har ansvaret for å skaffe inntekter og ikke bare bruke penger
- Det er rådmannen som har disponeringsfullmakten til å bruke av budsjettet
 - Disposisjonsadgangen er delegert til enhetene.
- På **investeringsbudsjette**t inngår inntekter som eksterne lån og bruk av egne fondsmidler som mulige inntekter for å fullfinansiere investeringene.
 - refusjoner og årets driftsmidler kan inngå.
- Merk at også investeringsbudsjettet skal settes opp i balanse

Gjeldsforpliktelser

- Lån kan tas opp til egne bygg og anlegg samt varige driftsmidler, men må være innarbeidet i budsjettet
- Også konvertering av eldre gjeld og noen andre forhold kan finansieres med lån, men her er regelverket strengt.
- Lån som tas opp må avdras med like store årlige avdrag. Ikke lengre lånetid enn levetiden
- Det å stille kausjon eller økonomisk garanti for andre (forbud mot næringsvirksomhet) må godkjennes av staten
- Kommuner kan ikke gå konkurs

Finansforvaltning

åpenhet mangfold trivsel

Hamar kommune

Finansforvaltning

- Kommunene disponerer betydelige finansielle midler på vegne av samfunnet
 - De tar også opp store lån og har betydelige finansinvesteringer og innskudd i banker
- Egne finansforskrifter i medhold av kommuneloven kom i 2001 med revidert versjon etter Terra-saken i juli 2010
- De nye reglene tydeliggjør reglene og skjerper inn kravet til rapportering
 - egen kunnskap om finans må være på plass i kommuneorganisasjonen

Kommunestyrets ansvar

- Kommunestyret gir selv **regler** for finansforvaltningen
 - Dette kan ikke delegeres til annet organ
- Det øverste **tilsynet** med den kommunale forvaltningen herunder også finans, ivaretas også av kommunestyret
- Hva er **målet** med finansforvaltningen?
 - Kommunen skal forvalte sine midler slik at tilfredsstillende avkastning kan oppnås, uten at det innebærer vesentlig finansiell risiko.
 - Det skal også være midler til å dekke betalingsforpliktelser ved forfall

Reglement

- Minst en gang i hver kommunestyreperiode vedtas et reglement
- Reglementet skal inneholde:
 - Ledig likviditet og andre midler for driftsformål
 - Langsiktige finansielle aktiva
 - Gjeldsporteføljen og øvrige finansieringsavtaler
- Minimum angi:
 - Oppgi formålet med forvaltningen
 - Hva som regnes som langsiktig finansielle aktiva
 - Rammer og begrensinger for forvaltningen av de ulike forvaltningstypene
 - Tidspunkt for og innhold i statusrapportering
 - Håndtering av avvik fra finansreglementet

Rapportering fra rådmannen

- Minst to ganger i året legge frem rapporter for kommunestyret/fylkestinget om status
- I tillegg etter årets utgang legge frem rapport som viser utviklingen gjennom året og status ved utgangen av året
- Det er gitt en detaljert oversikt over innhold i ny forskrift

Litt fra finansrapporten

Finansielle hovedtall (mill kr)	31.12.2010	30.04.2011	31.08.2011	Økning tertial
Ledig likviditet og andre korts. midler	316,2	662,2	545,3	(116,9)
Samlet lånegjeld	1 262,2	1 553,8	1 544,3	(9,5)
Langsiktige finansielle aktiva	208,9	192,1	201,9	9,8

Ledig likviditet og andre midler beregnet til driftsformål	31.12.2010		30.04.2011		31.08.2011	
	Mill NOK	%	Mill NOK	%	Mill NOK	%
Innskudd hos hovedbankforbundelse	73,8	23 %	286,3	43 %	257,0	47 %
Tidsinnskudd i banker	150,1	47 %	282,7	43 %	194,2	36 %
Innskudd i andre banker	41,3	13 %	41,7	6 %	42,2	8 %
DnB NOR Likviditet 20 (V)	28,5	9 %	28,8	4 %	29,1	5 %
Pluss Likviditet II	17,0	5 %	17,2	3 %	17,3	3 %
Nordea Likviditet II	5,4	2 %	5,5	1 %	5,5	1 %
Samlet kortsiktig likviditet	316,2	100 %	662,2	100 %	545,3	100 %

- Kommunen har god avkastning på sine likvide midler.
- Forvaltningen er innenfor rammene i reglementet, og risikoen vurderes som meget lav.
- Det økonomiske tilbakeslaget medfører fallende renter, lavt rentenivå i 2011 og 2012.
- Senere byggestart på store byggeprosjekter enn stipulert gir mye ubrukte lånemidler.